

Juuan Polvelan lakkisienikartoitus 2017

Hydrologia-LIFE (LIFE16NAT/FI/000583)

Katri Kokkonen

JOHDANTO JA MENETELMÄT

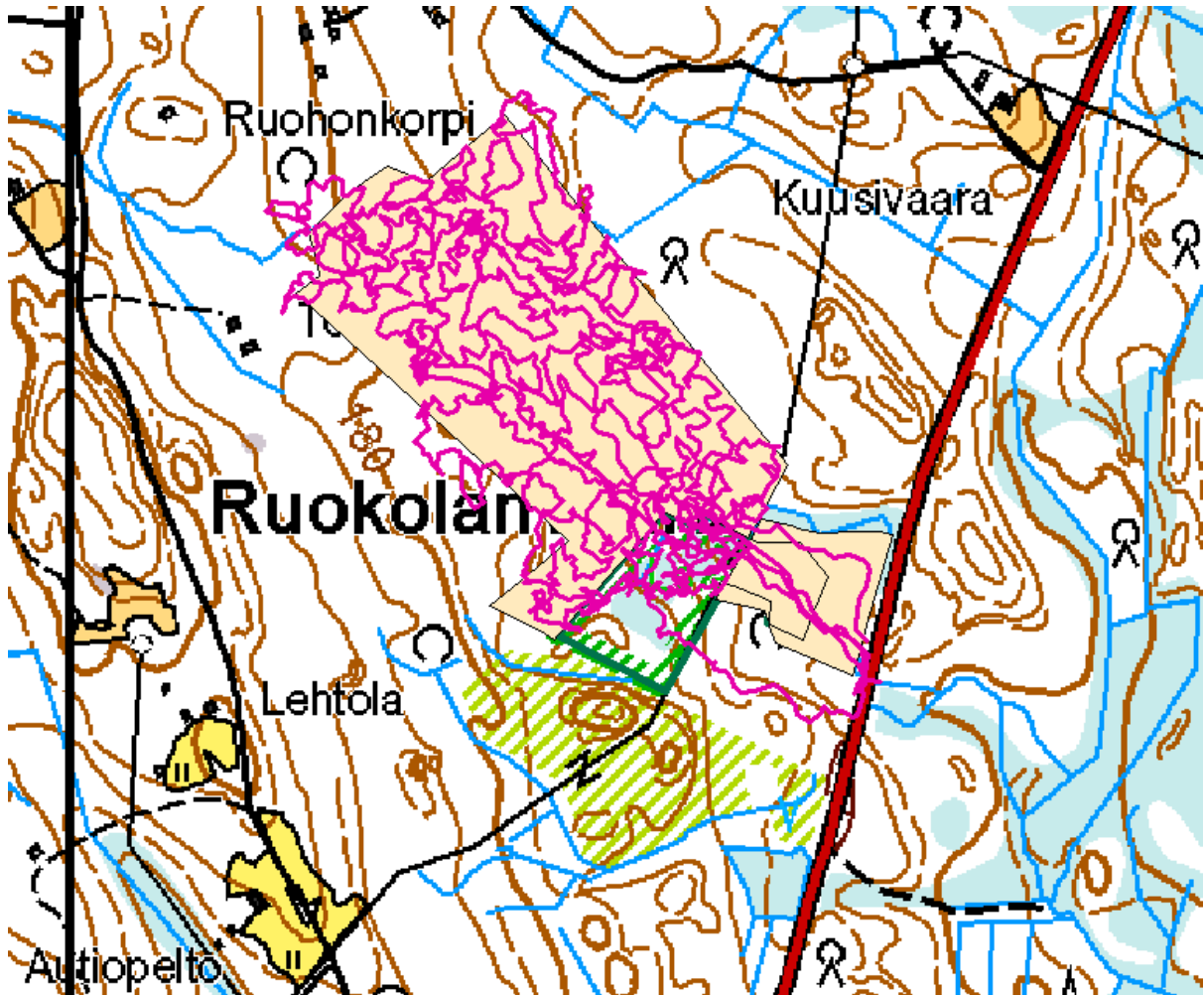
Kartoituksen tavoite ja tarkoitus

- Kartoituksen tavoitteena oli selvittää harvinaisten tai arvokasta elinympäristöä indikoivien suursienten, erityisesti helttasienten ja tattien, esiintymistä Juuan Polvelassa sijaitsevalla ojitetulla suolla. Raportin tuloksia hyödynnetään Polvelan Natura2000-alueen ennallistamisen ja hoidon suunnittelussa ja toteutuksessa. Raportti on tuotettu EU:n LIFE-rahoituksen tuella Hydrologia-LIFE -hankkeessa.

Kartoituskohde ja -menetelmät

- Juuan Polvelassa sijaitseva kartoitusalue on kuvattu Kartassa 1. Karttaan on merkitty myös GPS-laitteen tallentama reitti.
- Kartoitin alueen kahteen otteeseen: 28.-29.8. ja 25.9.2017. Ensimmäisellä kerralla kartoitin n. 14 h ja toisella kerralla 7.5 h. Kartoitus keskittyi ojanvarsiin erityisesti toisella käyntikerralla. Merkitsin muistiin kohtaamiani tavallista harvinaisempia tai tunnistamattomia sieniä, rekisteröin niiden sijainnin GPS-laitteella (Garmin GPSmap 64s), ja keräsin näytteitä. Lisäksi huomioin kasvillisuutta ja ojien tilaa.
- Kuivanäytteitä määritin mikroskoopilla ja kirjallisuuden avulla. Muutamia näytteitä vertasin Turun yliopiston kasvimuseon kokoelmanäytteisiin, ja muutamasta kiinnostavasta näytteestä tein DNA-analyysin, kuten joistakin aiemmin paljon tutkimistani rusokkaista (*Entoloma*). Tutkin kaikki näytteet, mutta joitakin jäi määrittämättä.
- Tavallista harvinaisempien sienilajien sijaintitiedot on tallennettu liitteenä olevaan Excel-taulukkoon.

- Lajien yleisyysarviot perustuvat kirjoihin Funga Nordica (2008), Suomen helttasienten ja tattien ekologia, levinneisyys ja uhanalaisuus (2005), Aphylloporoid fungi of Finland (2009), Suomen käävät (2016), ja omaan kokemukseen. Sienten indikaattoriarvot perustuvat kirjaan Sienet ja metsien luontoarvot (2014). Uhanalaisuusarviointi on vuodelta 2010. Nimistö on Funga Nordican (2008) mukainen.

Kartta 1. Kartoitusalue (vaaleanpunainen alue sähkölinjasta vasemmalle ja luonnonsuojelualan pohjoisosa) ja kuljettu reitti (violetti).

TULOKSET

Lajihavainnot

- Ensimmäisellä kartoituskerralla sieniä esiintyi kohtalaisesti, ja toisella kerralla melko vähän. Syyskuun lopussa oli hyvin märkää. Luonnonsuojelualan pohjoisosan avoimella letolla sieniä näkyi erityisen niukasti.
- Merkittävimmät lajihavainnot ovat Taulukossa 1. Niiden ja muiden tavallista harvinaisempien lajien koordinaatit ovat liitteenä olevassa Excel-taulukossa. Sijainnit näkyvät Kartassa 2. Valtakunnallisesti uhanalaisia sienilajeja ei havaittu. Alueellisesti uhanalainen laji oli ruskoryytiseitikki ja silmälläpidettävä laji anisnuppiseitikki. Niiden molempien kaksi esiintymää sijaitsivat lähekkäin

luonnonsuojelualueella. Luonnonsuojelualue olikin sienestöllisesti arvokkain alue. Siellä esiintyivät lisäksi harvinainen luonnontilaisten kuusivaltaisten metsien ja kuusilehtojen indikaattori luumuseitikki sekä äskettäin tieteelle uutena kuvaamani, luultavasti harvinaiset rusokaslajit *Entoloma radicipes* ja *E. lupinum*. Molemmat rusokkaat on tähän mennessä löydetty vain muutamalta, lehtomaiselta paikalta. Kartoitusalueen sienilajisto ilmensi selvästi kalkkipitoista maaperää ja oli monimuotoinen. Edellä mainitut rusokkaat ja useat muut harvinaiset lajit esiintyivät myös luonnonsuojelualueen ulkopuolella. Kalkkipitoisten kuusivaltaisten metsien indikaattoreita olivat harvinaiset kultahapero, kumpuraseitikki ja maitomalikka, sekä yleisemmät isovoirousku, ruskolimalakki ja tuhkahapero. Harvinaisia arvokkaiden kuusilehtojen tai luonnontilaisten kuusikoiden indikaattoreita olivat kultamyrrkkyseitikki, nuijaseitikki, ja otsonsahahelmtta. Lisäksi kuusivaltaisissa metsissä viihtyviä harvinaisehkoja lajeja olivat kulkurinseitikki, violettiseitikki, pohjanhaarakas, havuvalmuska (morfologia poikkesi vähän kirjallisuuden kuvauksesta, joten määrittäminen vähän epävarma), ja vuonna 2015 tieteelle uutena kuvattu seitikki *Cortinarius alboamarescens* (Ariyawansa ym. 2015). Vanhojen leppien lähellä esiintyi harvinaisehkoa lepikkohaperoa kahdessa kohtaa, harvinaista keriseitikkiä sekä yleisehköjä kosteikkojen indikaattorilajeja leppäkorpiseitikkiä ja hiipposavulakkia. Lepikkopaikka sijaitsi lähellä ojia. Muista harvinaisista tai harvinaisehkoista lajeista ojan vieressä esiintyivät vain *E. lupinum* kahdessa kohtaa ja pohjanhaarakas. Ruskolimalakki kasvoi vanhassa muurahaispesässä viiden metrin päässä ojasta. Alueella esiintyi harvinaisehkoa isonuijakasta muistuttava sieni (*Clavariadelphus* aff. *pistillaris*), joka poikkesi isonuijakaasta itiöiltään ja on mahdollisesti sama kuin *Aphylophoroid* fungi of Finland - kirjassa mainittu *C. aff. pistillaris* nimellä vaaranuijakas. Luonnonsuojelualueen letolla esiintyivät yleisehköt rahkarisakas (*Inocybe teraturgus*) ja mahdollinen viirurusokas (*E. asprellum*, lajiryhmän taksonomia tällä hetkellä epäselvä). Sisä-Suomessa harvinainen lakkakääpä kasvoi kannossa lähellä puroa.

- Luonnontilaisten kuusikoiden yleistä indikaattoria veriseitikkiä (*C. sanguineus*) esiintyi alueen eteläosassa sekä luonnontilaisten lehtisekametsien ja lehtipuulehtojen yleistä indikaattoria koivunlehtohaperoa (*R. intermedia*) alueen pohjoisosassa. Rehevissä kuusikoissa kasvavaa, melko yleistä *E. boreale* -rusokasta esiintyi alueella runsaasti: havaitsin siitä kahdeksalla paikalla. Muita yleisehköiksi tai yleisiksi katsottavia lajeja olivat mm. nokirousku (*Lactarius lignyotus*) puron lähetyvillä, *E. majaloides* -rusokas luonnonsuojelualueella, kosteikkorusokas (*E. sericatum*), koivuvahakas (*Hygrophorus hedrychii*), haurastympönen (*Hebeloma fragilipes*), pattitympönen (*H. leucosarx*), mesisatahelmtta (*Melanoleuca cognata*), viitarisakas (*I. leptophylla*), rusojalkarisakas (*I. nitidiuscula*), korpirisakas (*I. stellatospora*), hahtuvarisakas (*I. flocculosa*), näädänrisakas (*I. castanea*), setriseitikki (*C. subtortus*), koivuruostevinokas (*Crepidotus lundellii*), villaukonsieni (*Lepiota clypeolaria*), rahkakynsikäs (*Lyophyllum palustre*) ja kierrejalkajuurekas (*Rhodocollybia prolixa* var. *distorta*). Runsaana alueella kasvoi punavyöseitikkiä (*C. armillatus*), karhunseitikkiä (*C. brunneus*) ja haaparouskua (*L. trivialis*).

Taulukko 1. Kartoituskohteen merkittävimmät lajihavainnot.

Tieteellinen nimi	Suomenkielinen nimi	Uhanal.lk	Muu status	Runsaus (esiintymät)
<i>Cortinarius odorifer</i>	anisnuppiseitikki	NT		2
<i>Cortinarius mussivus</i>	ruskoryytiseitikki	alueellisesti uhanalainen		2
<i>Cortinarius harcynicus</i>	luumuseitikki		indikaattoriarvo IA 3	1
<i>Cortinarius rosargutus</i>	kumpuraseitikki		IA 3	1
<i>Russula aurea</i>	kultahapero		IA 3	2
<i>Lentinellus ursinus</i>	otsonsahahelmtta		IA 3	1
<i>Cortinarius varius</i>	nuijaseitikki		IA 2	1
<i>Cortinarius callisteus</i>	kultamyrrkkyseitikki		IA 2	1
<i>Lepista densifolia</i>	maitomalikka		IA 2	4

<i>Leucopaxillus cf. alboalutaceus</i>	havuvalmuska		IA 2	2
<i>Russula alnetorum</i>	lepikkohapero		IA 2	2
<i>Lactarius scrobiculatus</i>	isovoirousku		IA 2	1
<i>Entoloma radicipes</i>			luultavasti harvinainen, puutteellisesti tunnettu	2
<i>Entoloma lupinum</i>			luultavasti harvinainen, puutteellisesti tunnettu	4
<i>Cortinarius americanus</i>	keriseitikki		harvinainen	1
<i>Ganoderma lucidum</i>	lakkakääpä		harvinainen sisä-Suomessa	1
<i>Clavariadelphus aff. pistillaris</i>	vaaranuijakas?		harvinainen?	1
<i>Cortinarius vespertinus</i>	kulkurinseitikki		harvinaisehko	2
<i>Ramaria suecica</i>	pohjanhaarakas		harvinaisehko	1
<i>Cortinarius alboamarens</i>			harvinaisehko	1
<i>Cortinarius violaceus</i>	violettiseitikki		harvinaisehko	1
<i>Limacella glioderma</i>	ruskolimalakki		IA 1	1
<i>Cortinarius helvelloides</i>	leppäkorpiseitikki		IA 1	1
<i>Fayodia bisphaerigera</i>	hiipposavulakki		IA 1	4

Kartta 2. Merkittävimmät sieniesiintymät (punaiset pisteet). Mahdollisissa toimenpiteissä huomioitavia paikkoja ympäröity violetilla ja numeroitu:

1. Kaksi *Entoloma lupinum* -esiintymää ojan vieressä ja yksi luonnonsuojelualueella melko lähellä ojan alkua, pohjanhaarakas ojan vieressä, ruskolimalakki melko lähellä ojaa; esiintymiä suotavaa varoa mahdollisissa toimenpiteissä
2. Karttaan merkityn ojan kohdalla on maastossa kolme vierekkäistä ojaa ainakin osan matkaa. Ojien vieressä kasvaa vanhoja leppiä arvokkaine sienilajistoineen. Leppiä ympäristöineen varottava vahingoittamasta.
3. Violetilla ympäröity oja on matala ja umpeenkasvanut; ei tarvitse ennallistamista.
4. Karttaan merkityn ojan kohdalla on kolme vierekkäistä ojaa, joista yksi loppuu etelämpänä.

HOITO YM. SUOSITUKSET

- Aluetta oli ojitettu melko vähän, ja ehkä siitä syystä sienilajisto on säilynyt monimuotoisena ja käsittää useita harvinaisia lajeja. Harvinaiset lajit esiintyivät paria poikkeusta lukuunottamatta kaukana ojista, joten ojien täyttäminen voisi vaikuttaa edullisesti alueen luonnontilaan ja sienilajistoon. Erityisesti länsiosan kolmen pitkän vierekkäisen ojan (Kartta 2) täyttäminen vaikuttaisi luultavasti edullisesti, koska siellä kasvillisuus ja sienilajisto olivat melko tavanomaisia. Näiden ojien eteläpäässä ojan pientareilla kasvaneita *E. lupinum* ja pohjanhaarakas -esiintymiä olisi hyvä varoa vahingoittamasta. Kuitenkin *E. lupinum* esiintyi myös luonnonsuojelualueella kahdella paikalla. Muutenkin ennallistaminen olisi syytä tehdä vahingoittamatta nykyisiä arvokkaita luontoalueita ja sieniesiintymiä, ja mikäli mahdollista ilman raskaita koneita (lapiolla?). Myös puroon yhtyvän ojaryppään (Kartta 2) ennallistaminen vaikuttaisi luultavasti edullisesti luonnontilaan. Paikalla on varottava vahingoittamasta vanhoja leppiä ympäristöineen.
- Yksi ojanpätkä oli hyvin umpeenkasvanut eikä tarvitse ennallistamista (Kartta 2).

KIRJALLISUUSVIITTEET

- Ariyawansa, H. A., Hyde, K. D., Subashini S. J. ym. 2015: Fungal diversity notes 111-252 – taxonomic and phylogenetic contributions to fungal taxa. *Fungal Diversity* 75 (1): 27-274.
- von Bonsdorff, T., Kytövuori, I., Vauras, J., Huhtinen, S., Halme, P., Rämä, T., Kosonen, L. & Jakobsson, S. 2014: Sienet ja metsien luontoarvot. *Norrlinia* 27: 1-272.
- Hansen, L. & Knudsen, H. (toim.) 2008: *Funga Nordica. Agaricoid, boletoid and cyphelloid genera.* Copenhagen.
- Kotiranta, H., Saarenoksa, R. & Kytövuori, I. 2009: Aphylophoroid fungi of Finland. *Norrlinia* 19: 1-223.
- Niemelä, T. 2016: Suomen käävät. *Norrlinia* 31: 1-430.
- Salo, P., Niemelä, T., Nummela-Salo, U. & Ohenoja, E. (toim.) 2005: Suomen helttasienten ja tattien ekologia, levinneisyys ja uhanalaisuus. Kurikka.